

פסולת ביתית מסוכנת (פב"מ) יוני 2012

תקציר - המסמך המלא באתר אדם טבע ודין גלעד אוסטרובסקי, יואב גוטרמן, אסף רוזנבלום

הפסולת הביתית המסוכנת שמקורה במשקי הבית (שמנים, דשנים, חומרי הדברה, שאריות צבע, חומרי ניקוי, תרופות, פסולת אלקטרונית, נורות וסוללות) עלולה להיות בעלת השפעה ניכרת על הבאים איתה במגע (ישיר ועקיף) ועל סביבתה.

על פי הערכת המשרד להג"ס, כל אדם בישראל מייצר כ-5 ק"ג פב"מ בממוצע בכל שנה. נכון להיום, רובה המוחלט של פסולת זו מפונה יחד עם זרם הפסולת הביתית לאתרי ההטמנה וחלקה מוזרם למערכת הביוב. במדינות רבות בעולם המערבי כבר הבינו כי ההטמנה של פסולת זו יחד עם זרם הפסולת הביתית גוררת סיכונים בטיחותיים, סביבתיים ובריאותיים וניכרת בעולם מגמת איסור על הטמנתם של יותר ויותר מוצרים המוגדרים כמסוכנים. בדומה לפסולת המעורבת, גם פסולת זו יכולה לשמש כמשאב לחומרי גלם שונים. ניהול נכון של זרם פסולת זה, יכול למנוע נזקים ומפגעים רבים לאדם ולסביבה.

על רקע זה, נערכה עבודה משותפת ע"י אדם טבע ודין והחברה לשירותי איכות סביבה בע"מ על מנת לבחון את הצורך בהקמת מערך איסוף וטיפול בפב"מ בישראל וכן לזהות את מערכי ההפרדה והטיפול המתאימים לישראל והאמצעים הנדרשים להפעלתם.

מסקנות עיקריות:

1. מדי שנה נוצרים כ - 50,000 טון פב"מ בישראל.
2. רובו של זרם הפב"מ בישראל מסולק, ללא טיפול הולם, יחד עם זרם הפסולת הביתית ובמערכת הביוב.
3. קיים יסוד סביר להניח כי מרכיבים מסוכנים מפסולת זו משתחררים לסביבה וגורמים למפגעים סביבתיים.
4. ניתן להקים מערכי איסוף וטיפול אשר יציעו פתרון, ולו חלקי לבעיה.

המלצות העבודה:

א. החלת עיקרון אחריות יצרן
מוצע לקבוע אחריות יצרן בסיסית בנוגע לטיפול בפב"מ. מוצע לחייב את היצרנים והיבואנים של המוצרים המכילים חומרים מסוכנים בתשלום היטל יחסי אשר יקבע בהתאם לסוג המוצר הנמכר, הסיכון הסביבתי והכמות הנמכרת. כספי ההיטל יופנו לקרן יעודית אשר תממן את מערכי האיסוף והטיפול. חיוב היצרנים במימון המערכת וסימון המוצרים ידרוש תיקון חקיקה והפעלת מנגנון שבאמצעותו יגבו דמי ההיטל מהיצרנים ויוקצו המשאבים הנדרשים לרשויות המקומיות.

טווח מחירים (משוער) לטיפול בפב"מ בישראל

מוצרים מסוכנים	יחידה	* א'	* ב'	** ג'
חומצות ובסיסים	1 ק"ג	2.5 ש"ח	3-5 ש"ח	7 ש"ח
שמנים	1 ק"ג	3 ש"ח		7 ש"ח
שיירי צבע ומוצרים נלווים	1 ק"ג	12 ש"ח	3-5 ש"ח	10 ש"ח
מיכלי תרסיס	חבית (200 ליטר)	700 ש"ח	700-1000 ש"ח	
סוללות ביתיות	1 ק"ג / 1 טון	2 ש"ח לק"ג	6-20 ש"ח לק"ג	539 ש"ח לטון
נורות פלורוסנט	חבית (200 ליטר)	200 ש"ח	450 ש"ח	320 ש"ח
מוצרי ניקוי	1 ק"ג	5 ש"ח	2-5 ש"ח	7 ש"ח
שיירי תרופות	ק"ג / חבית (200 ליטר)	480 ש"ח לחבית	2-7 ש"ח לק"ג	35-200 ש"ח לחבית
חומרי הדברה	1 ק"ג	15 ש"ח	4-7 ש"ח	10 ש"ח

* המחירים הנקובים כוללים איסוף במרוכז מנקודה אחת. ** המחירים הנקובים אינם כוללים איסוף.

ב. חיוב בתי עסק נבחרים בקבלת המוצרים

מוצע לחייב חלק מבתי העסק המוכרים מוצרים ההופכים לפב"מ בקבלתם חזרה מהציבור. בתי העסק יעבירו את הפב"מ לידי הרשות המקומית וזו תדאג לטיפול הולם. כמו כן, יחויבו בתי העסק בהצבת שילוט שיידע את הציבור בדבר אפשרות החזרת מוצרי פב"מ לבית העסק.

ג. חיוב רשויות מקומיות בהפעלת מערך איסוף

מוצע לחייב רשויות מקומיות בהפעלת מערך לאיסוף פב"מ. החובה תחול על כל רשות מקומית. שיטת האיסוף ואופי המערך לא יוגדרו מראש, אך יקבעו תנאי סף וקווים מנחים על ידי המשרד להגנת הסביבה. הרשות תחויב בפרסום השירות, מטרתו ושעות הפעילות. סוגי המוצרים שיאספו יפורטו במודעות והרשות תחויב באיסופם, באחת מן השיטות המתוארות בעבודה זו, או בשילוב ביניהן. מערך האיסוף ימומן מכספי הקרן הייעודית, בה יופקדו כספי ההיטלים אשר נגבו מהיצרנים והיבואנים. ההסדר המוצע לעיל נועד להבטיח כי לכל תושב המעוניין בהפרדה ומסירה של פב"מ תהיה אפשרות זמינה ונגישה לעשות זאת תוך כדי השקעת מאמץ סביר מצידו. יש לבחון אפשרות להציע גם תמריצים חיוביים לרשויות מקומיות המצטיינות בהפעלת המערך. תמריצים שכאלה יכולים להינתן בדמות מענקים כספיים שתעניק הקרן לרשויות אשר היקף/איכות האיסוף עולים על סף מסוים שיקבע.

מוצרים מוסדרים או שבהליכי הסדרה מתקדמים

ד. חיוב בתי מרקחת באיסוף תרופות

שתי קופות החולים הגדולות אוספות שאריות תרופות בסניפיהן השונים. כך גם חלק מבתי החולים. מכיוון שלא ניתן להציע איסוף תרופות במתקנים אשר אין עליהם פיקוח תמידי, קופות החולים ובתי המרקחת מהווים מקומות המתאימים לאיסוף תרופות. על שולחן הכנסת מונחת הצעת חוק פרטית שמטרתה לחייב את בתי המרקחת בקבלת תרופות מן הציבור הרחב. עמדת משרד הבריאות בעניין זה היא שיש להסדיר את הנושא במסגרת של חקיקת משנה. במידה ותעודכן פקודת הרוקחים (אם ע"י תיקון החוק ואם ע"י התקנת תקנות) ובתי המרקחת יחויבו בקבלת תרופות מהקהל הרחב, יש לראות במערכים אלה מענה ראוי לזרם פסולת זה. בנוסף, מוצע לחייב את בתי המרקחת בהצבת שילוט המיידע על מתן השירות ובהדפסת הודעת אזהרה על גבי החשבונית/הקבלה.

ה. איסוף פסולת אלקטרונית וסוללות משומשות

הנושא מוסדר במסגרת החוק לטיפול סביבתי בצידוד חשמלי ואלקטרוני ובסוללות, התשע"ב-2012, אשר יחייב את היצרנים/יבואנים במימון מערך האיסוף, את הרשויות בהפעלתו ואת בתי העסק המוכרים מוצרי אלקטרוניקה בקבלת המוצרים.

ו. איסוף שמן משומש

למרות ההסדרה הקיימת בחוק לנושא השמנים (תקנות מניעת מפגעים), מוצע לחייב גם את בתי העסק (המוכרים שמנים) והרשויות המקומיות (אשר יחויבו בהפעלת מערך איסוף פב"מ) בקבלת שאריות שמנים. במקביל, יש לחייב גם את יצרני השמנים במימון המערך וסימון מוצריהם (דבר אשר יצריך כאמור מהלך חקיקתי. המודעות הציבורית הנמוכה להסדר אשר נקבע בנוגע לטיפול בשמן משומש מהווה דוגמה לכך שאין להסתפק בחקיקה בלבד וכי ישנה חשיבות רבה ליידוע הציבור ולעידוד שינוי הרגלי השלכת הפסולת.

ניתן לקרוא את המסמך המלא באתר אדם טבע ודין